

Mødøltiden

1050 – 1521

Cøtralt innehåll

- Nordens kulturmöten med andra delar av världen genom vikingars resor och medeltidens handelssystem.
- Statsbildning och kristendomens etablerande i Norden samt konsekvenser av dessa förändringar.
- Likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män under tidsperioden.
- Vad historiska källor är, till exempel arkeologiska fynd, texter, muntliga berättelser och digitalt material, och hur de kan användas för att ge kunskaper om det förflutna.
- Historiebruk kopplat till tidsperioden, till exempel hur vikingar framställs i populärkulturen.

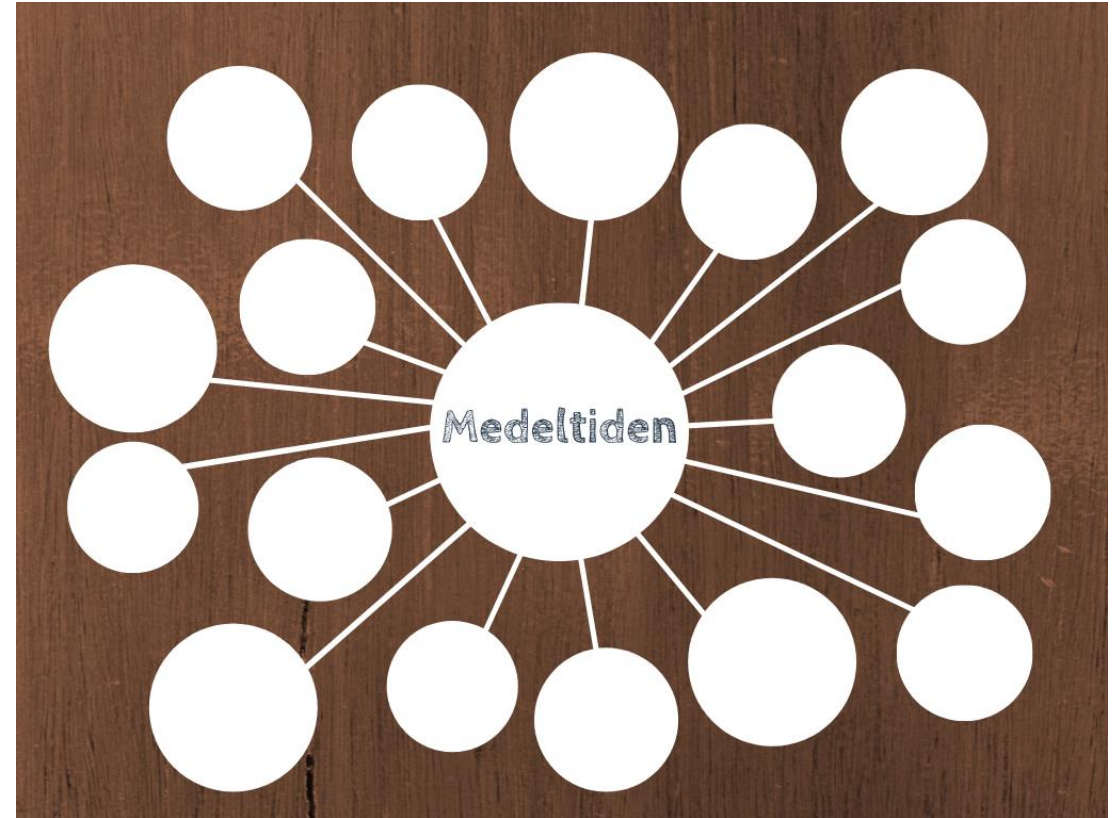

Betygskriterier

- Eleven visar **grundläggande/goda/mycket goda** kunskaper om händelser, aktörer och förändringsprocesser under olika tidsperioder samt om historiska begrepp.
  - Eleven för **enkla/utvecklade/väluvecklade** resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och av människors handlingar i förfluten tid.
  - Eleven för också **enkla/utvecklade/väluvecklade** resonemang om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor under olika tidsperioder.
  - Eleven ställer frågor till historiska källor, beskriver vad som kan vara en historisk källa och ger **något/några/några välgrundade** exempel på vad källorna kan berätta om det förflutna.
  - Eleven ger exempel på hur **-/-/och i vilket syfte** historia kan brukas i **något/olika/olika** sammanhang.
-

Vad vet ni redan om medeltiden?

- Medeltiden - vad tänker ni på när ni hör det?
- Brainstorma tillsammans i gruppen.
- Skriv ner allt som ni kommer på.
- När X antal minuter gått, får en grupp i taget fylla i en bubbla i taget, med något från sin lista.
- Hur många bubblor får ni ihop tillsammans i klassen?

Knyckla och kasta

- begreppsinnläring i grupp

- Ni ska snart få se 20 begrepp med koppling till medeltiden.
- Ni ska som grupp försöka komma ihåg vad de betyder.
- Ni kommer att få förbereda er i X antal minuter genom att läsa i Hi 4-6 s. 53 eller SO 4 s. 81.
- När förberedelserna är klara, kommer ni spela ”knyckla och kasta”.
- Det är dock bara 12 av begreppen som kommer att dyka upp. Tyvärr kommer ni inte veta vilka 12.
- Alla i gruppen ska svara på minst 3 begrepp var.

Knyckla och kasta - instruktioner

- Materialaren hämtar ett A4-papper.
- Ni klipper 12 stycken remsor.
- Jag kommer att nämna ett begrepp.
- Ni i gruppen bestämmer vem som ska svara på vad begreppet betyder.
- Kom ihåg att alla ska svara på 3 var.
- Om den som har skrivit svaret har svarat rätt får han/hon knyckla och försöka kasta i sopkorgen.
- Prickar man den får gruppen poäng.

Knyckla och kasta

medeltida begrepp

Medeltida begrepp

- Arrendera
- Bannlysa
- Biskop
- Adel
- Borgare
- Borgmästare
- Erikskrönikan
- Digerdöden
- Hansan
- Hird
- Missionär
- Pergament
- Regent
- Rike
- Socken
- Tionde
- Tull
- Union
- Vårdshus
- Jarl

Hitta svaren!

Ta fram din SO-skrivbok. Skriv ner svaren på frågorna nedan. Svara med hela meningar. Svaren finns i Hi 4-6 s. 27-28 eller SO 4 s. 55-56.

1. Varför tog det så lång tid för Norden att bli kristet?
2. Hur kan forskarna veta när Danmark blev kristet?
3. Varför blev Sverige kristet?
4. Hur kan forskarna veta när Sverige blev kristet?

Berätta och återberätta

- Hela gruppen läser s. 29 i Hi 4-6 eller s. 57 i SO 4.
- Därefter ska den som har längst hår börja berätta någonting av det ni nyss läst.
- Nästa person återberättar vad den första personen sagt och berättar själv något mer från texten.
- Nästa person sammanfattar de två första och berättar något nytt och så vidare.
- Ni gör det i två varv.
- Hjulet bestämmer fem stycken som får berätta något som gruppen pratat om.

Genomgång - kloster

- I kloster lever människor som ägnar sitt liv åt Gud och sin religion.
- Många kloster byggdes i Norden - över 50 stycken.
- Klostren grundades av präster, nunnor och munkar från andra delar av Europa.
- Livet i kloster bestod av bön, gudstjänst och läsning av Bibeln.
- Rika familjers söner fick studera till präst eller munk.

Genomgång forts.

- Nya kunskaper kom till Norden med hjälp av klosterbygget.
- Byggnadskonst - människor lärde sig att bygga med sten.
- Nya växter - morötter, fruktträd och olika örter.
- Växter som användes som medicin.
- Latinska alfabetet.
- Klostren fungerade som hotell.

Ett kristet rike - diskussionsfrågor

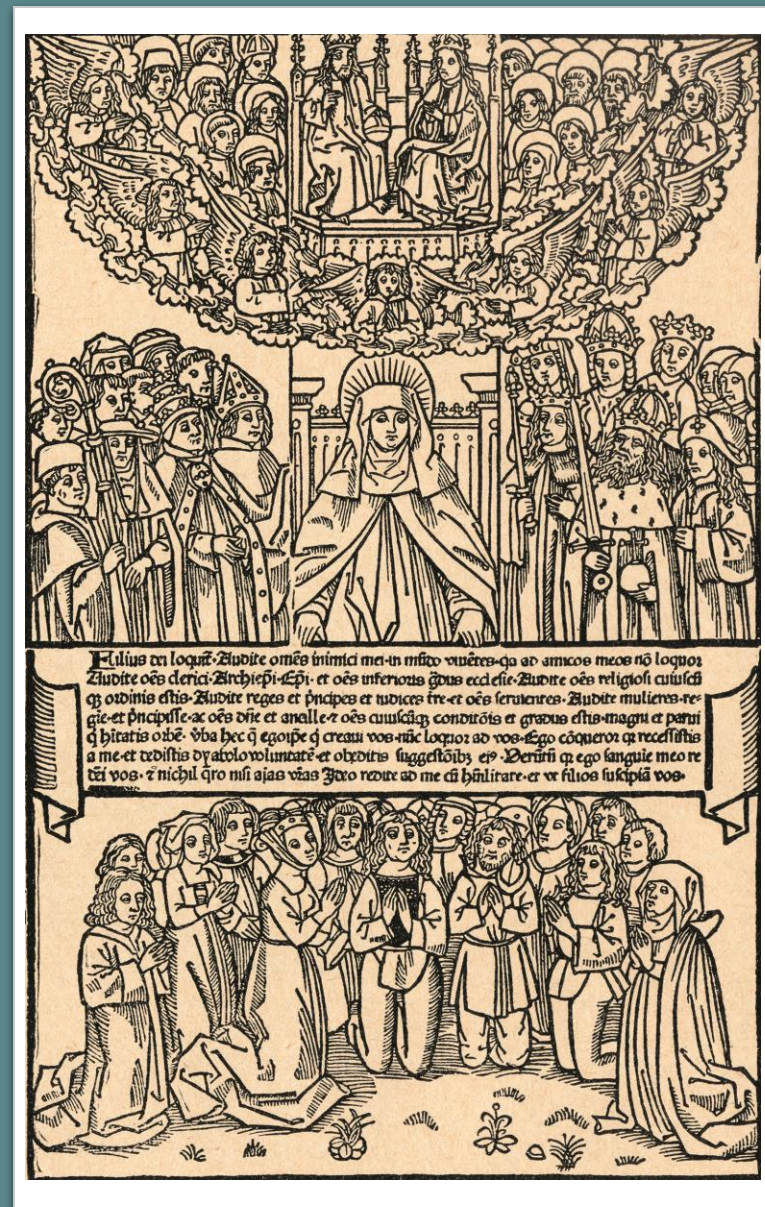

- Diskutera först i gruppen. Därefter kommer varje grupp få berätta vad ni pratat om.
- Om Sverige inte hade blivit ett kristet rike under medeltiden, hade den fornnordiska religionen (asatron) funnits kvar än idag?
- Varför rev man templen och byggde kyrkor där templen hade stått?
- Hur tror ni att det skulle vara att leva i ett kloster?
- Välj en av frågorna:
  - a) Vad har gatuskyltarna med övergången från asatro till kristendom att göra?
  - b) Vad är det för speciellt med Forsby kyrka?
  - c) År 2008 ordnade Sveriges Asatrosamfund en blotceremoni vid Ale stenar. Vad är en blotceremoni?

Heliga Birgitta

- del 1

- Er grupp ska läsa i Hi 4-6 s. 32 eller i SO 4 s. 60 som handlar om Heliga Birgitta.
- Det ni läser nu kan vara viktigt att minnas till senare under arbetet om medeltiden.
- Fundera på om ni ska dela upp läsningen i gruppen.

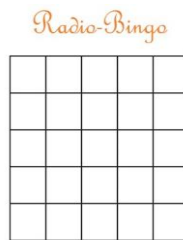
Repetition av begreppen - stafetten

medeltids stafette

- Inför stafetten så har ni möjlighet att under X antal minuter fräscha upp minnet genom att få använda grundboken.
- Längst fram i rummet ligger ett papper till varje grupp.
- På pappret finns ett antal begrepp som ni ska skriva förklaringen till.
- Ni får bara förklara ett begrepp åt gången.
- Grupperna står på var sitt led. Den som står först har stafettpinnen (pennan) i handen.
- Hen springer fram, skriver förklaringen på ett begrepp och springer tillbaka till sitt led och lämnar över pennan till nästa person, som gör samma sak.

Heliga Birgitta - del 2

- Dags att spela radio-bingo.
- Fyll i bingobrickan med 25 olika substantiv (saker, personer, platser) och verb (sådant man kan göra) i rutorna.
- Vi kommer nu lyssna på P3 historierummet (15 min) om Heliga Birgitta.
- Hör ni någon av era ord nämnas kryssar ni ordet på bingobrickan och skriver det på tavlan. Det spelar ingen roll om fler grupper skriver samma ord.
- Om ni får bingo säger gruppen Birgitta baklänges.

Radio- Bingo

Radio-Bingo

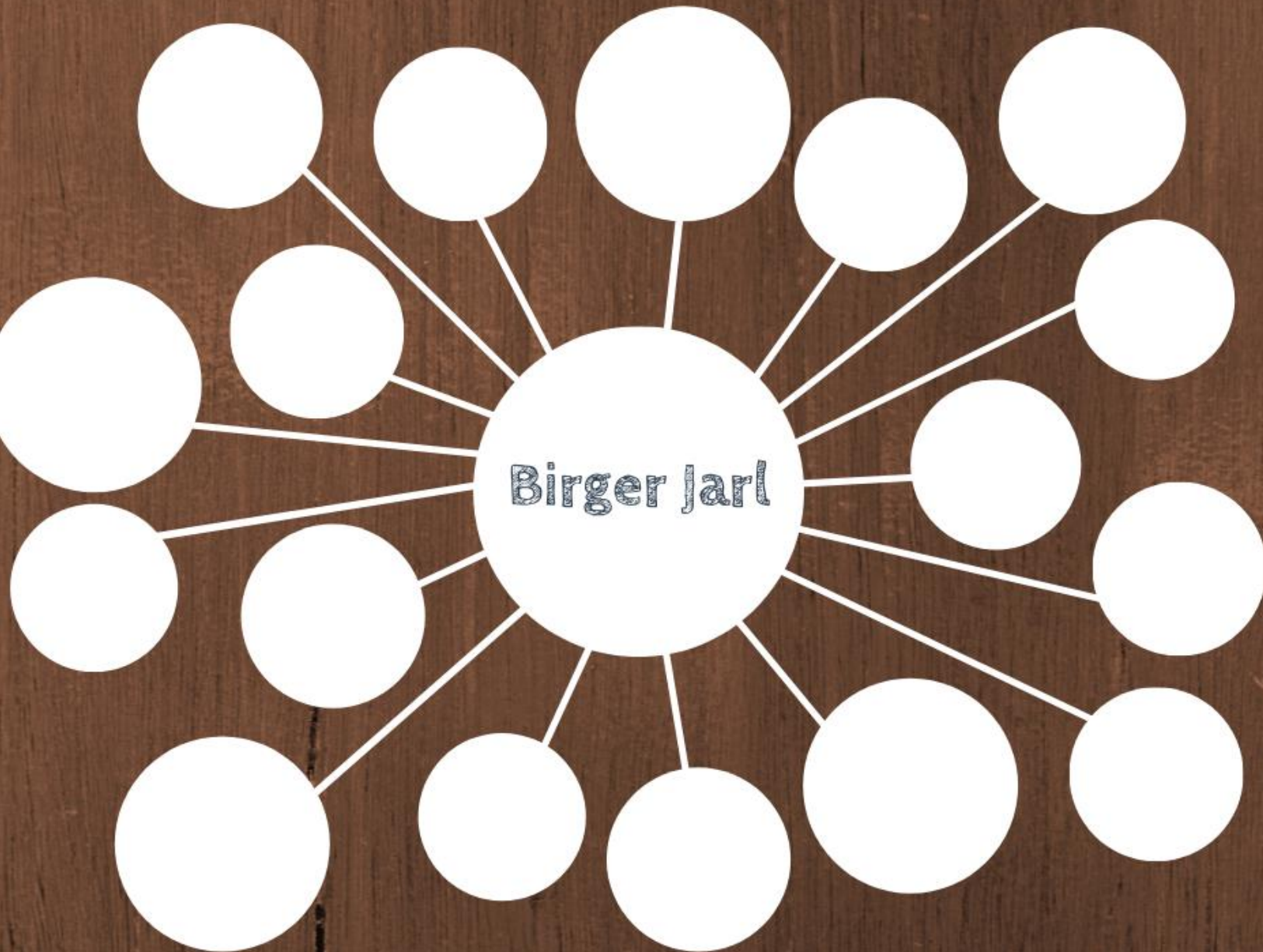

Förändringar efter att kristendomen kom till Norden

- Ta fram din SO-skrivbok.
- Skriv ner fem saker som förändrades när Norden kristnades.
- Svaren kan ni hitta i Hi 4-6 på s. 33 eller i SO 4 s. 61.
- Svara med hela meningar.
- Jämför med axelkompisen. Har ni skrivit olika? Förklara hur ni tänkt.

Ping-Pong-grupper

- Nu ska vi se vad ni som grupp kommer ihåg om Birger jarl.
- I tur och ordning kommer varje grupp få skriva i en bubbla i tankekartan på tavlan.
- Ni får bygga på någon annan grupps fakta.
- Tar bubblorna slut ritar ni en egen ny bubbla.
- Tankekartan finns på nästa slide.

- Dags att spela ping-pong.
- Er grupp ska sedan läsa i Hi 4-6 s. 36-37 eller i SO 4 s. 64-65.
Dela upp texten som det passar er bäst och börja läs.
- Finns det någon fakta som inte redan finns på tavlan?

Experter

Experten - del 1

- Du ska nu bli expert på en historisk person från medeltiden.
- Du kommer att ta reda på så mycket som möjligt om denna person.
- Använd grundboken i första hand. Komplettera med trovärdiga källor som du kan hitta via internet.
- Du kommer sedan att redovisa det du tagit reda på för din grupp.
- Hur du redovisar bestämmer du själv.
  - Plansch
  - Tankekarta/mindmap
  - PowerPoint
  - Eget förslag

Experter

Tips!

- När levde personen?
- Var levde personen?
- Familj?
- Vad är personen känd för?
- Andra intressanta fakta om personen.
- När och hur dog personen?

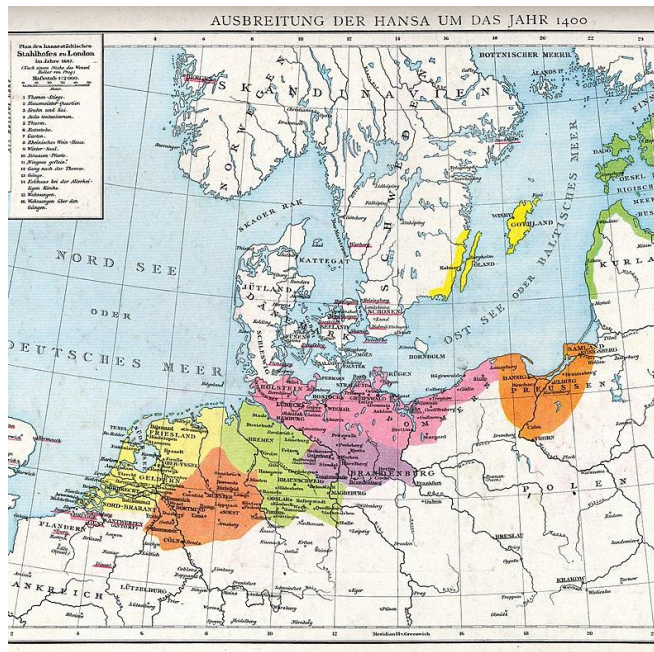

Historie- experten

Experten - del 2

- Du har blivit inbjuden till ett tv-program som heter ”Historieexperten”. Det är frivilligt att vara med som expert i tv.
- Du kommer att bli intervjuad av programledaren om den person som du är expert på. Din uppgift är att så trovärdigt som möjligt svara på programledarens frågor.
- Det kommer vara programledaren och en expertpanel. Expertpanelen är ni som vill delta i ”tv-programmet”. Ni kommer inte att veta vilka frågor som kommer att komma.
- En av frågorna ska ni bara hitta på (improvisera) svaret till. Publiken ska sedan försöka lista ut vilket svar som var påhittat.
- Tv-programmet kommer att filmas.

Hansan - genomgång

- Handeln ökade mellan rikena under medeltiden - varor köptes, såldes och byttes.
- De som kom för att sälja och byta saker fick betala tull - gick till regenten (kungen/drottningen).
- Handeln styrdes av tyska handelsmän - Hansan (1300-1600-talen).
- Hansans skepp till Sverige innehöll salt, öl, tyger och andra varor.
- Hansans skepp från Sverige innehöll bland annat sill, kött, järn och sten.

(Hi s. 42-43 eller SO 4 s. 70-71)

Genomgång forts.

- När varorna kommit till Sverige sålde handelsmän dem vidare - från by till by med hästar som bar varorna.
- Hansan öppnade kontor i städer som var viktiga för handeln.
- I vissa städer var hälften av invånarna tyskar.
- Tyskarna påverkade svenska städers utseende.
- Nya uppfinningar - boktryckarkonsten.

Diskussionsfrågor

- Diskutera frågorna nedan med din axelkompis. Delge sedan era ögonkompisar vad ni kommit fram till.
- Grupperna kommer sedan få berätta hur diskussionerna gick.
  1. Finns tull kvar i vårt samhälle? Var och hur i så fall?
  2. Hur kommer det sig att det svenska språket har så många ord lånade från tyskan?
  3. Hur tillverkades böcker innan de trycktes?

Jämför levnadsvillkor

- Ni ska nu få jämföra hur livet kunde se ut på medeltiden med hur livet ser ut idag.
- Använd Hi 4-6 s. 44-45 eller SO 4 s. 72-73.
- Jobba med din axelkompis. Turas om att fylla i tabellen.
- När ni känner er klara, jämför med ögonkompisarna.
Det går bra att ändra era svar.
- Skriv namn och lämna in till mig.

Jämför medeltid med nutid	Ämne	Medeltiden	Nutid
	Vanliga yrken		
	Boende		
	Att vara barn		
	Mat		

Charader - de fyra ständerna

- Materialaren tar fram ett hårdare A4-papper.
- Klipp pappret i 12 lika stora rektangulära delar.
- Läs om de fyra ständerna i Hi 4-6 s. 46-47 eller SO 4 s. 74-75.
- Skriv ett stånd på varje lapp, alltså tre lappar för varje stånd:
  - Adel
  - Präster
  - Borgare
  - Bönder

Charade

Spøla charadør

- Blanda korten och lägg dem i mitten med texten neråt.
- Den som sitter närmast den som är äldst i klassrummet börjar.
- Förklara bara med gester vilket av ständerna du fått.
- Eftersom det finns tre av varje får man inte göra exakt samma gester som någon annan.

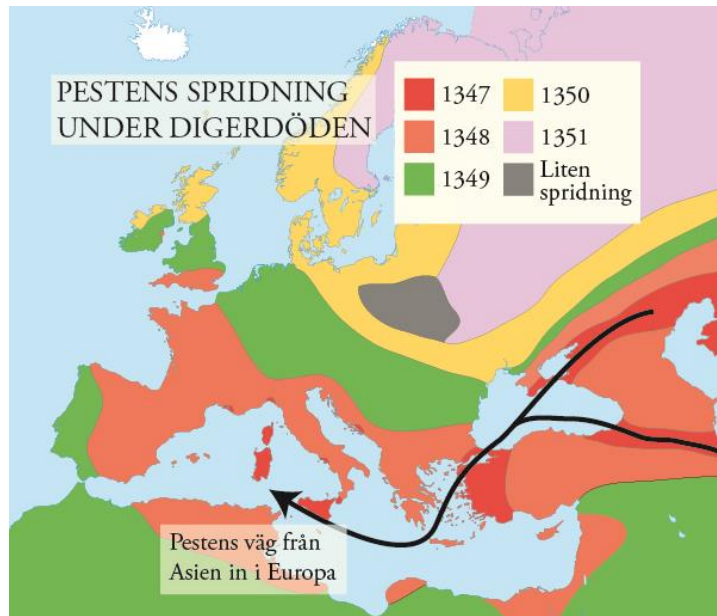

Digerdöden - del 1

- Vi ska se en film på tio minuter som handlar om digerdöden.
- Ni ska försöka anteckna stödord medan ni tittar i er SO-skrivbok.
- Varje gång de säger ord som innehåller död måste någon i er grupp göra två upphopp. Det får inte vara samma person som gör dem varje gång.

[VAD ÄR DIGERDÖDEN? - YouTube](#)

Digerdöden - del 2

- Logga in på Office på er dator som materialaren har hämtat.
- Öppna ett nytt word-dokument.
- Ge dokumentet namnet ”Digerdöden”.
- Använd er av stödorden ni nyss skrivit och skriv en faktatext om just digerdöden.
- Fyll på om ni behöver med fakta från Hi 4-6 s. 48 eller SO 4 s. 76.
- Göm tre falska fakta i texten.

Digerdöden

- del 3

- Du kommer strax att dela ditt dokument med en klasskamrat.
- Hjulet bestämmer vem du kommer dela till.
- Du kommer läsa dokumentet som delades med dig.
- Du ska försöka hitta de tre falska fakta som gömmer sig i texten.
- När du tror att du hittat dem ändrar du dem med röd färg.
- Den som delade dokumentet med dig ser efter om du haft rätt och skriver ett mail till dig om du hade rätt eller inte.

Historiska källor

Birger jerl, þen wise man.
Han loot Stockholms stad at byggja
'med digert with oc mykin hyggja,
eþ fagerþ hus ok en goðan stað
alla leð swa gjort som han bað.
Þet er laas fore þen sio,
swa at karela göra þem enga oroo.
Þen sio er god, iak sigher for whi:
nittan kyrkiosokner liggja þer i
ok um kring sion siu köpstæde.

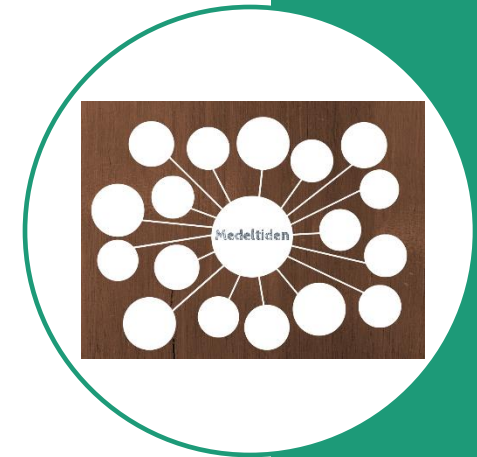

- Ta fram din SO-skrivbok och skriv svaren på frågorna nedan. Ta hjälp av Hi 4-6 s. 54-59 eller SO 4 s. 82-87 för att hitta svaren.
  - a) Ge exempel på fem berättande källor.
  - b) Ge exempel på fem arkeologiska fynd.
  - c) Välj en berättande källa och berätta mer om den.
  - d) Välj en arkeologisk källa och berätta mer om den.
- Hjulet kommer välja några som får berätta lite om någon av de två olika källorna som ni valt att skriva mer om.

Vad vet vi nu?

- Ni ska som grupp få fylla i en likadan tankekarta som hela klassen hjälptes åt att fylla i när vi startade området.
- Ni ska turas att om att fylla i den. Den som har flest bokstäver på kläderna börjar. Sedan skickas tankekartan runt i gruppen.
- Skriv gruppnamn och lämna in när ni känner er klara.
- Hur gick det?

Repetition - Escape room

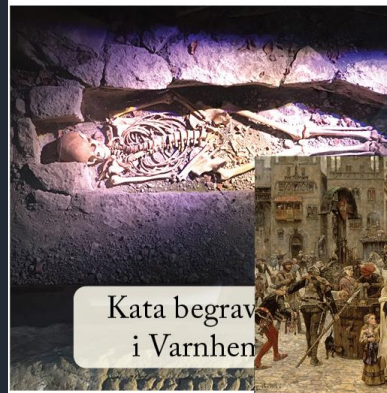

- Jobba med din axelkompis.
- Läs uppgifterna noggrant så ni vet vad ni ska göra.
- Varje rum ska ni starta utan läroboken. Märker ni att ni fastnat och behöver den får ni "köpa" den för 10 upphopp.
- Lycka till!

<https://sites.google.com/view/medeltiden/startside>

[Facit Escape room 2.0.docx](#)

Sista kollen ~ Ur led är tiden

Kata begravd
i Varnhem

Valdemar Atterdag
intog Visby.

Haraldslöjtar
började
regnera över
Sverige.

Vikingarna landsteg
i Amerika.

Skolorna
började
undervisa
med
latinska
böcker.

BIBLIA PÅ SWENSKO
SVERIGE 90

Bibeln gavs ut på svenska

UR LED ÄR TIDEN

- Varje basgrupp får de 29 kort som handlar om medeltiden från spelet "Ur led är tiden".
- Basgrupperna hjälps åt att lägga alla kort i rätt tidsordning (utan att tjuvtitta!).
- Vi vänder upp kort efter kort tillsammans i klassen för att se om det stämmer.

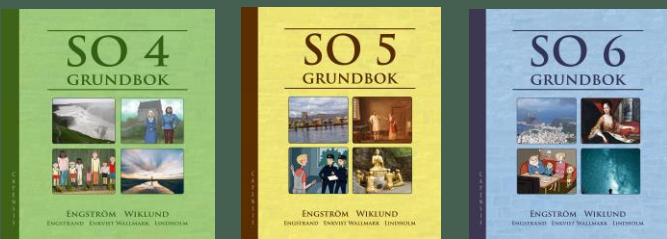
SO 4-6

Nu är Lgr22-revideringen av Capensis SO-böcker för mellanstadiet klar. Ni kan välja mellan stadieböcker (Ge 4-6, Hi 4-6, Re 4-6 och Sh 4-6) eller årskursböcker (SO 4, SO 5 och SO 6).

Stadieböcker
Övningsböcker

Jan Wiklund
redaktör Capensis
0730 - 61 86 64

Årskursböcker
Övningsböcker

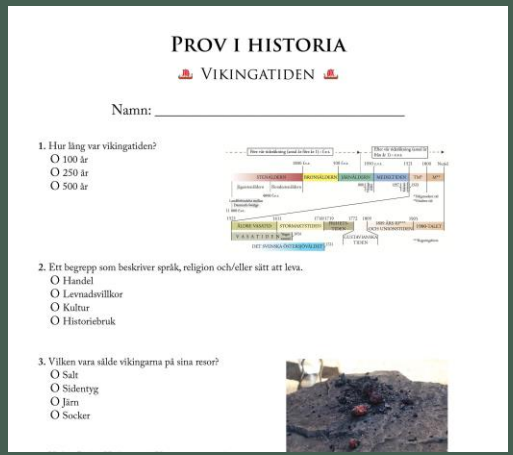
”Ur led är tiden”
Spelet med 130
frågekort (6x6 cm).
100 kr/st eller 400
kr/fem stycken

"Capensis tidslinje
Historia 4-6"
(2,4x0,19 m)
200 kr

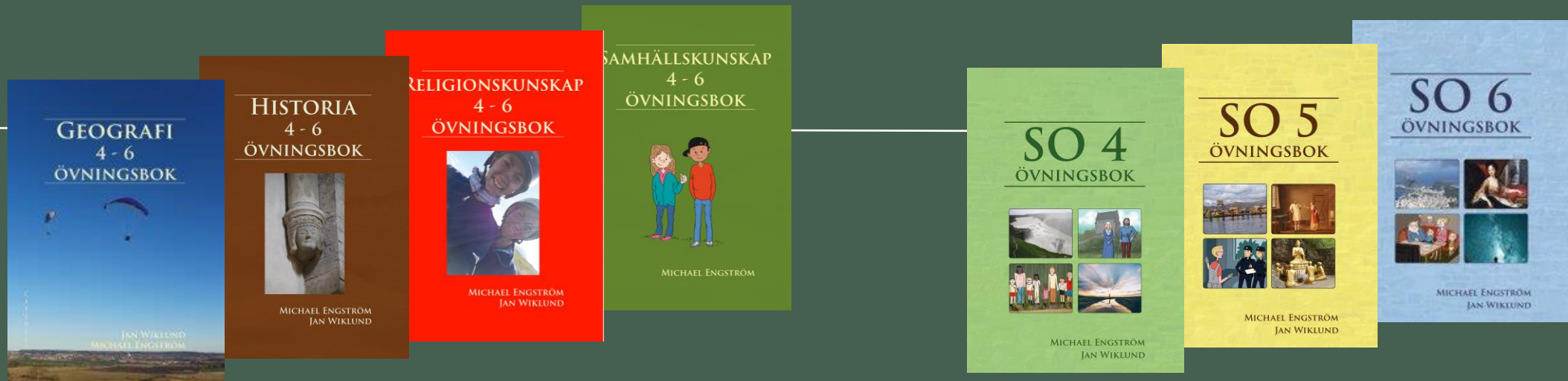

"Ulricas lektionsförslag"
Gratis för de som använder Capensis
läromedel

"Skriftliga prov till böckernas kapitel"
Gratis för de som använder Capensis
läromedel

Capensis övningsböcker

SO 4-6

Övningsböckernas uppgifter
bearbetar innehållet i grundböckerna
och ger eleverna utmaningar.